

het onderdeel
angen.

het boek van
Profeten des
n het elfde
inhoud der
in te toonen,
onden, alles
inistatie ont-
moods tegen
u verwacht
eten uit het
lija gesteld
die wij be-
sten wel de
oen hooren.
hebben, in-
lan de voor-
atstrooms in-
Doch Prof.
profeten ook
ontdekking
tusschen

or het leven
ad op de taak
ordigen tijd.
t genoemde
ende plaats-
deze samen-
orgaan, be-

it der open-
dere schakel
lurend wordt
mer bij het
te wijze aan-
een architec-
nleg van het

ediking wordt
erpen, welke
retisch is er
chen, zoowel
el raakt, dat
he rede zou

eldering van
het religieus
iets wat het
in beteken-
is." 1)

velke de pro-
ad is. In Is-
maai het ge-
egd acht om
ooren, of dat
in twijfel ge-

profeten aan
alles kennen
in van Zijnen

mijn collega
het om gaat
zet.

hooggeachte
der wijs-
ik van den
r dit woord
r gebruiken
nt, zoo zegt
oergave van
de woorden
zegt hij, de
woord al-

niet alleen
lega, maar
tting ver-

n ik, geheel
oord alleen

Hebr. 11:1,
oemd wordt

nt wij zijn
namelijk het
t einde toe

iet mogelijk
u onbereid
beschaamd
ons".

ksten niet
hypostasis.
geval, n.l.
et God zelf
s, want er
God. Het
rukte beeld

Blz. 140:

"Ook aan de sociale verhoudingen wordt in de profetische prediking een breedere plaats ingeruimd dan men oppervlakkig wellicht zou denken."

en op blz. 143 inzake „allerlei staatkundige allianties" nog dit:

„Israel moest als het volk van Jhvh in de ure des gevaars alleen steunen op Hem, en in Zijne kracht zou het dan ook bij geringe sterkte en gebrekkige hulpmiddelen nog kloeske daden doen."

(Wordt vervolgd.)
A. SCHILDER.

's Gr.

UIT DE HISTORIE

De Vereeniging van 1892.

(Inleiding.)

I.

1934, het jaar van het eeuwfeest der Afscheiding, nadert. Reeds worden hier en daar voorbereidingen gemaakt en voorstellen aan de hand gedaan, om dit feit op sobere wijze te gedenken. Doch, evenals op meer historische data, zal ook thans, helaas, de eenheid ontbreken. De erfenis, die het voorgelicht bij zijn verscheiden naliet, is onder de kinderen voorwerp van twist geworden. De Gereformeerde Kerken beweren, de wettige voortzetting van de kerk der Scheiding te wezen; maar ook de Christelijk Gereformeerden voeren dezelfde pretentie. En dat zij wederzijds elkanders rechtmatig erfgenaamschap niet kunnen erkennen, vloeit ten diepste voort uit hun verschillende visie op wat niet zoozeer in 1834, doch in 1892 is gebeurd. De groote vraag is n.l. deze: Blevén de afgescheiden Kerken de wettige voortzetting van de kerk der vaderen, ook toen zij in het laatstgenoemde jaar zich met de Doleerenden vereenigden? Of hebben zij toen hun eerstgeboorterecht voor een schotel linzenmoes verkocht, en loopt daarom de rechte linie voort in die kerk, die met de vereeniging niet meeging, doch in 1892 zich afzonderlijk heeft geïnstituëerd?

Vóór met het oog op het op handen zijnde eeuwfeest der Afscheiding is van Chr. Geref. zijde in den loop van het vorige jaar de historie van 1892 nog eens aan de orde gesteld. Het is geschied in een brochure van de hand van Ds J. Jongeleen te Apeldoorn, welke tot titel draagt: „De Vereeniging der Chr. Geref. met de Doleerenden in 1892" 1). En deze brochure werd min of meer officieel geijkt, doordat ze door prof. G. Wisse van een inleidend woord werd voorzien.

Reeds dit feit valt op. Prof. Wisse behoort immers van huis uit niet tot dezen kring. Er is een tijd geweest, dat hij lid en zelfs predikant was in de Gereformeerde Kerken. En niet alleen lid en predikant, doch dat hij ook vurig pleitte voor de doorvoering van de vereeniging in plaatselijke ineensmelting. Nog in 1904 gaf hij een brochure uit: „De Plaatselijke Vereeniging der Gereformeerde Kerken" 2), waarin hij — en zelfs cursief —

1) Uitgave D. J. van Brummen, Dordrecht.
2) Uitgave D. Donner, Leiden.

Zijner (dat is: Gods) hypostasis". Het is duidelijk, dat wij dus hier niet maar zonder meer hypostasis door God kunnen vervangen. Want dan zou de tekst geen zin geven.

Om deze redenen geloof ik dan ook, dat mijn geachte collega zich vergist wanneer hij zegt: „Houdt men dit vast, dan verstaat men, dat de Heilige Schrift dit woord alleen gebruikt ter aanduiding van God".

...

In de tweede plaats moeten wij spreken over de beteekenis van het woord „hypostasis". Collega Vollenhoven zegt, dat zoowel het woord „substantie" als het woord „hypostasis" beteekenen „vaste grond". Zooals het daar gezegd is, is het op zijn minst genomen toch te beperkt en daarom ook niet geheel juist gezegd.

Liever schaar ik mij dan ook aan de zijde van mijn anderen collega, Prof. Dr F. W. Grosheide, die in zijn commentaar op den brief aan de Hebreënen eenige malen uitvoerig spreekt over de beteekenis van het woord „hypostasis".

Wanneer collega Grosheide de uitlegging geeft bij Hebr. 1:3 zegt hij over „hypostasis" het volgende:

„Hypostasis heeft hier nog niet de beteekenis van persoon, die heeft het pas in de latere dogmatiek gekregen. Het woord komt in onzen brief meermalen voor, behalve hier nog 3:14 en 11:1. Een breede behandeling van dit woord is gegeven door Bleek, (Der Brief an die Hebr. II, bl. 59 vlg., bl. 462 vlg.). De slotsom van het onderzoek was, dat de oorspronkelijke beteekenis is grondslag, fundament, dat het in figuurlijken zin gebruikt wordt, voor hetgeen grondslag heeft en dus werkelijk bestaat, het bestaan, hetgeen het bijzondere van iets uitmaakt, het wezen, dan voor vastheid in den geest, het gemoed, d.w.z. vertrouwen. De bijzondere wijze, waarop hypostasis

dezen regel liet drukken: „Wie principieel tegen de plaatselijke ineensmelting is, is geen volkomen vier-en-dertiger; hij kent het BEGINSEL der Scheiding niet" 3).

Indien ik de brochure van Ds Jongeleen op de gemakkelijkste wijze wilde afdoen, was het verreweg teenvoudigst, om naast elke beschouwing en ieder argument, dat hij in 't midden brengt, even de tegenbeschouwing en het tegenargument te zetten, dat zijn eigen voorwoord-schrijver reeds in 1904 heeft geleverd. Jongeleen werd dan door Wisse weerlegd.

Zelfs ligt het geval nog scherper. Prof. Wisse was niet alleen eenmaal vurig voorstander van de vereeniging, maar hij was dit bovendien, naar hij zelf beweert, geworden niet zonder innerlijken strijd en door een bijzondere overtuiging van Godswege. In de reeds genoemde brochure doet hij o.a. ook deze confentie:

„Ik zou durven belijden: daar ik veel naar het vleesch beoordeelde, was ik geen sterk voorstander; maar als Christen behoeft ik mij evenmin te schamen te belijden, dat mij dit tot schuld is geworden. Ik durf om des beginsels wil niet langer op zulk een lijn voort. Ons-zelf te verloochenen eischt God. Die eisch is mij zwaarder gaan wegen dan al het andere. En om des Heeren wil verklaar ik mij schuldig te gevoelen om Hem te gehoorzamen."

Geve de Heere, dat deze belijdenis er toe bijdrage, dat nog menig tegenstander ga vragen: Zou ik dan mogelijk ook niet dwalen? En verwekke het een heilige jaloesheid, om ook voor den Heere te leeren buigen op het gebied van het kerkelijk leven" 4).

Natuurlijk verdiepen wij ons hier en thans niet in de zielkundige vraag, hoe iemand in 1904 een dergelijke belijdenis kan publiceeren en eenige jaren later met een soortgelijke confentie vlak het tegenovergestelde kan doen. Evenmin behoeven wij te onderzoeken, wat „vleesch" en wat de vertolking van den eisch Gods is: de brochure van 1904 of het voorwoord van 1932. Hier verbazen wij ons er alleen over, dat prof. Wisse zelf geen behoefte gevoeld heeft, om zijn geschrift van 1904 openlijk te herroepen en zijn lezers er voor te waarschuwen, dat de „heilige jaloesheid", waartoe hij hen toen wilde verwekken, hem nu gebleken is, vleeschelijke beweging te zijn.

Doch, ook afgedacht hiervan, draagt het voorwoord van prof. Wisse een eigenaardig karakter. Op pag. 5 constateert hij, dat in de Gereformeerde kringen het werk Gods van 1834 niet zoozeer theoretisch, doch praktisch wordt geschrapt. Een oogenblik aangenomen dat dit juist is, dan zij gevraagd, of dit nu het afzonderlijk bestaan der Chr. Geref. Kerk rechtvaardigt. Het verschil tusschen hen en ons wordt dan wel uiterst miniem en raakt niet meer een beginsel, doch slechts de praktische waardeering er van.

Doch iets verder maakt prof. Wisse het verschil weer grooter. Daar zegt hij:

„Laten we erkennen, er zijn van elkaar verschillende principes, waaruit we leven, en kerkelijk, en dogmatisch en cultureel. — Laten we dan naar onze beste zinswijze voortbouwen, ieder uit zijn eigen principe. Men dwinge en wringe en forceere niet tot één, wat twee is."

3) t.a.p., 16.
4) t.a.p., 26.

overdrachtelijk gebruikt wordt, maakt het onmogelijk om dadelijk voor alle plaatsen in Hebreënen dezelfde beteekenis aan te nemen. Die moet telkens opnieuw worden vastgesteld. Hier komt alleen de beteekenis wezen in aanmerking. De Zoon is dus de afdruk van Gods wezen, d.w.z. Hij is Gode volkomen gelijk, maar heeft toch een bestaan van zichzelf. Zoo moeten ons de twee uitdrukkingen (één zou hier onvoldoende zijn) leeren, dat de Middelaar in elk opzicht de volle Goddelijke heerlijkheid bezit".

Bij de uitlegging van Hebr. 3:14 zegt Prof. Grosheide (we laten hier de Grieksche citaten weg): „Hypostasis beteekent in het Hellenistisch Grieks als bij 1:3 is betoogd: 1) grondslag, Ps. 68:3; 2) hetgeen een grondslag heeft, dus: wat vast is, waarin nog nader kan worden onderscheiden a) hetgeen werkelijk bestaat; b) natuur, wezen; c) standvastigheid, vertrouwen, zekere verwachting, 2 Kor. 9:4; 11:17. Op deze plaats komt alleen de laatste beteekenis in aanmerking".

En bij de uitlegging van Hebr. 11:1 zegt Prof. Grosheide: dat wij ook daar terug moeten naar de eerste beteekenis grondslag of wat een grondslag heeft.

Onze exegeet wijst erop, dat hypostasis ook nog kan beteekenen „eigendomsbewijs", d.w.z. grondslag voor een persoon, waarop het recht van bezit wordt bewezen, document, dat vastigheid geeft. Hij gaat dan verder: „Zonder nu te willen zeggen, dat hypostasis h.l. door eigendomsbewijs moet worden vertaald, licht deze variatie in de beteekenis toch wel toe, hetgeen waaraan we hebben te denken, het gaat om wat inzake de dingen die wij hopen zekerheid geeft, maakt dat ze niet in de lucht hangen, doch ons eigendom zijn, vgl. 6:18—20, het geloof is zekerheid voor het subject."

Het blijkt dus wel, dat men voorzichtig moet zijn met te zeggen, dat er menschen zijn, die het

Hier wordt de kwestie dus weer uit de praktijk in de theorie gelegd.

Nu klinkt dat alles wel zeer wijsgeerig. Maar het brengt ons geen stap verder. Prof. Wisse ziet blijkbaar de Chr. Geref. actie als zulk een machtige, geestelijke beweging, dat hij deze evenals het katholicisme en lutheranisme en calvinisme, uit een eigen principe verklaren wil, dat niet alleen tot een eigen kerk, maar ook tot een eigen theologie en cultuur, ja wat niet al, voeren moet. Of hiermee de nuchtere werkelijkheid niet uit het oog wordt verloren, blijve op het oogenblik in het midden. Maar prof. Wisse had zoowel zijn eigen kring als ons zeer gediend, wanneer hij eens enkele van die principes genoemd en nader geformuleerd had. Dan was het mogelijk geweest om te beoordeelen of wij principieel werkelijk zoo veel van elkander verschillen, dan wel of wij 'tegenlijk in de beginselen al eens zijn en het dus ook kerkelijk kunnen en behooren te wezen.

Trouwens, indien de zaken staan zooals prof. Wisse ze ziet, begrijp ik zijn heele toepassing niet. Het poneeren van beginsel tegenover beginsel sluit altijd een antithetisch element in zich. En ik versta niet, hoe hij dan den raad geven kan dat wij maar ieder rustig naar onze beste zinswijze en uit ons eigen principe moeten voortbouwen, en intusschen God bidden dat Hij de tweehed nog eens opheffen moge. Indien het werkelijk om beginselen gaat, behooren wij niet alleen te bidden, doch dienen wij ook onze beginselen voor elkander open te leggen en moeten wij ons niet minder benaastigen, dat beginsel door beginsel overtuigd en overwonnen wordt. Dit is n.l. principieel; het andere anti-nomiaansch.

Natuurlijk verklaart prof. Wisse in zijn voorrede ook, dat Ds Jongeleen een objectiever en historisch-getrouwer beeld (dan Dr Rullmann n.l.) heeft geteekend; dat diens brochure ons zakelijk en duidelijk inlicht, enz. Maar deze verzekering ontlaant ons er niet van, om met eigen oogen te lezen en dan te zien of ons oordeel zich aan dat van prof. Wisse conformeeeren kan.

E. D. KRAAN.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Samenwerking.

II.

Met betrekking tot de vraag, of, en in hoeverre wij in de Evangelisatie kunnen samenwerken met andere organisaties, dient onderscheiden te worden tusschen permanente samenwerking in den vorm van vaste organisatie en tijdelijke, die voor een bepaald doel en voor een korte periode in het leven is geroepen.

In de eerste, de permanente, blijvende Evangelisatie, draagt samenwerking derhalve een blijvend karakter. Ze vraagt een of andere organisatie met regelingen e.d.

En zoo zou ze teniet doen de gedachte, dat het de Kerk is, die de Evangelisatie drijft, de Kerk

woord substantie of hypostasis gebruiken in een anderen zin van „vaste grond" en dan niet weten wat het beteekent. Immers de Schrift zelf gaat ons voor in het onderscheiden gebruik van het woord. In Hebr. 1:3 beteekent het naar de vertaling van Prof. Grosheide „wezen" (Zie Korte Verklaring der Heilige Schrift), in Hebr. 3:14 beteekent het „stellige verwachting", in Hebr. 11:1 beteekent het „vast vertrouwen".

Wij gelooven, dat hiermede voldoende is geciteerd om aan te toonen, dat in ieder geval het betoog, dat in het gebruik van het woord substantie of hypostasis in een anderen zin dan „vaste grond" (met welke woorden „vaste grond" dan God zou moeten worden aangeduid), de gewraakte grondfout der hedendaagsche wijsbegeerte aan het licht komt, ten eenenmale onhoudbaar is.

...

Tot dusver handelden wij over de vraag, hoe de Schrift het woord „hypostasis" gebruikt.

Kwamen wij op dat punt tot de ontdekking, dat wij van collega Vollenhoven wel moeten verschillen, een tweede vraag is, of er Schriftuurlijke gronden zijn aan te voeren, voor het betoog, dat wij de woorden „substantie" en „hypostasis" thans alleen maar voor God mogen gebruiken.

Deze vraag is uit den aard der zaak van niet minder beteekenis dan de eerste. Het zou n.l. kunnen zijn, dat in den loop der jaren de woorden „substantie" of „hypostasis" een beteekenis gekregen hadden, welke ons verbodt deze woorden voor het schepsel te gebruiken.

De vraag moet nu gedaan worden, of wij den plicht hebben op dien grond dan het woord substantie voor het geschapene te vermijden.

J. W.

als instituut, naar het Woord des Heeren, even als de Zending.

Die gedachte is de principiele. Ze wijst de lijn, uitgesteld naar het Woord van God, door de Generale Synode onzer Kerken.

Die lijn mogen we niet loslaten. Met moeite is de kerkelijke Evangelisatie opgebouwd. Op verschillende plaatsen weet men maar al te goed, wat moeite het heeft gekost, om de verschillende bestaande Evangelisatie-corporaties in de kerkelijke bedding te leiden. Eerst langzaam is de gedachte van Evangelisatie door de Kerk gerijpt. Het is de eere der Gereformeerde Kerken, dat zij die lijn principieel doorgetrokken heeft, zuiverder dan menige andere Kerkformatie. En voor het behoud van wat eenmaal gewonnen werd, dient nauwlettend te worden gewaakt.

Vooraf bedenken.

Het kerkbesef begint, ook onder ons, te verzwakken. De onkunde aangaande Kerk en kerkbetekenis neemt zienderogen af. En daaruit vloeit voort, dat zoo nu en dan valt waar te nemen een streven naar versmelting van den arbeid op Evangelisatie-gebied; een oplossen van de verschillen in den geest van Stockholm, die de onze niet is. Alles, wat die principiele lijn: de Evangelisatie door de Kerk, begint uit te wisschen, al is het met de beste bedoelingen, dient te worden geweerd van ons terrein.

Daarom kan blijvende samenwerking niet bestaan. Deventer was een uitzonderingsgeval.

...

Maar men kan ook evangeliseeren op andere manier. Er is ook arbeid, die een zeer tijdelijk karakter draagt.

Als bijvoorbeeld: een Tent-campagne van een week. Een kermisactie. Een groote evangelisatievergadering in een zaal of gebouw. En andere gevallen.

Dergelijke arbeid duurt uit den aard der zaak slechts zeer kort.

Daarvoor is niet of nauwelijks noodig eenige organisatie. Even een klein comité, dat een paar weken bestaat, en dan weer automatisch ontbonden is.

En in dergelijke gevallen zie ik in samenwerking in het algemeen geen bezwaar, en zeer veel moois.

Een dergelijke samenwerking predikt iets nog van de eenheid der Christelijke Kerk. Als het mogelijk is, dat leden van verschillende Kerken en Kerkformaties daar samen het Evangelie kunnen brengen, wordt daardoor de eenheid beleiden in Christus. En juist dat heeft, onder den zegen Gods, zulk een machtigen invloed op de wereld, die het ziet. Uit eigen ervaring van vroegere jaren weet ik het. Vaak heeft men het opgemerkt.

Wat toch is zoo vaak een struikelblok voor verdoelden? Immers het feit van den duren twist tusschen de Christenen onderling. Als de wereld merkt de verdeeldheid der Kerk, zal het haar een vermindering zijn om in te gaan.

En als omgekeerd men ziet, dat daar mensen van verschillende Kerken toch samen het Evangelie brengen, dan is er in die samenwerking een groote macht.

In blijvende samenwerking kan dat niet. Maar in tijdelijk samengaan wel. Dan toch blijft het werk van de Kerk bestaan, en wordt in dat samenwerken niet opgesmolten. De Kerk gaat met haar Evangelisatiewerk voort. Straks, over een paar dagen, is de tijdelijke actie voorbij, en het gewone werk gaat weer voort. De tijdelijke actie heeft aan het werk der geïnstitueerde Kerk geen schade kunnen doen.

En zo heeft op een mogelijke manier een eenheidsfront laten zien, wat in onzen verscheurden tijd een zegen is.

...

Het spreekt vanzelf, dat een dergelijk samenwerken voor eenige dagen uiterlijk alleen in het algemeen mogelijk is; lang niet altijd en met elke organisatie, die zich aanbiedt.

Niet met een organisatie, die een Evangelie verkondigt, dat niet naar de Schriften is.

En niet, wanneer men zou worden genoodzaakt, het Evangelie in toespraak of lied zelf iets te verzwakken.

En niet, wanneer men wist van te voren, dat de prediking van het Evangelie zou worden belemmerd.

Voor jaren is het me persoonlijk gebeurd, dat nadat ik het Evangelie in een Tent had gebracht, terstond na mijn toespraak de leider weer even sprak, natuurlijk met hartelijke aansluiting aan wat de vorige spreker had gezegd, maar onder de hand even een z.i. noodige correctie aanbracht op mijn toespraak, en het gift der algemeene Verzoening bracht.

Natuurlijk nam ik het besluit, dat wanneer ik ooit weer in die Tent zou worden uitgenodigd, ik dien collega eerst zou mede deelen, dat ik alleen dan bereid zou zijn, te spreken, als ik zeker wist, dat niemand na mijn spreken zich geroepen zou gevoelen, mijn woord te corrigeren!

Op dergelijke abuizen moet men natuurlijk letten. We brengen het Evangelie met anderen alleen daar, waar het naar den Woorde Gods wordt gebracht.

C. B.

DE PERSSCHOUWT

De auto op Zondag.

Een lezer vraagt de aandacht voor onderstaand ingezonden stuk uit „De Vrije Westfries”, ook reeds gepubliceerd in „De Rotterdammer”:

Onze aandacht werd gevestigd op een ingezonden stuk in de „Vrije Westfries” van 7 April 11. van de hand van De B. E. J. Bik, Luth. pred. te Enkhuizen, en gericht aan De G. H. Kersten, leider der S. G. P. We wenschen het niet te commentariseren en zeker niet, voor De Kersten er op geantwoord heeft; maar daar de schrijver van het artikel dit voluit onder tekent, is er tegen overname geen bezwaar.

De Bik verhaalt hoe hij voor Sabbathschender en Zondagsontheilige was uitgemaakt, met wien een man der S. G. P. niet debatteeren kon, omdat, zoo schrijft hij, „ik 's Zondags op twee verschillende plaatsen preek en dan gebruik maak van een vehikel, getiteld auto, dat ik zelf bestuur, of van een ander vervoermiddel, waardoor ik anderen laat werken. Ziet ge, en daar zit 'em de kneep! Want, als een gemeente jaren vacant is, dan mag een dominé bestial geen gebruik maken van een vervoermiddel om in die gemeente en in eigen gemeente Gods Woord te verkondigen en de Sacramenten te bedienen.”

Een Lutherische dominé, die dat doet, is een Sabbathschender.

Maar, zoo vervolgt hij:

„Er moet me iets van het hart. De heer Kersten, lid van de Tweede Kamer, predikant bij de Gereformeerde Gemeenten, moet in Gouda preeken. (Gouda is mijn geboorteplaats en het Goudsche leven interesseert mij nog zeer.) Hij moet 's Zondagsmorgens om 10 uur en des avonds om 5 uur preeken. Dat kan. Maar... hij moet 's avonds om 7.30 uur in Stolwijk optreden... Hoe moet dat?”

De heer Kersten verlaat het gebouw der Gereformeerde Gemeente aan de Turfmarkt (ik noem de straten ook maar op, want ik durf wel iets te bewijzen) na afloop van den namiddagdienst op zijn beide beenen. En nu komt het prachtige. Hij gaat naar een donker hoekje van de Nieuwemarkt, waar een heuschelijke auto staat te wachten en dat een auto op vier wielen, net zoo'n ding als 's Zondagsmiddags wel eens op klaarlichten dag in 't gezicht van iedereen voor het huis van den Lutherischen Sabbathschender staat te wachten. De heer K. zet 'n kraag hoog op — 'n S.G. volgelingen mochten hem eens zien, dat zou een al te groote klap geven —. De auto was van den heer Van Doelen uit Stolkijk en genummerd H. 74868 (ziet ge, heeren, ik durf wel iets te bewijzen).

Om 7.20 passeerde de auto den tol. Het vehikel reed door zonder dat er tolgeld betaald werd. Hoe kan dat? Even informeren bij den tolbaas. Ja, zei hij, die meneer Van Doelen is Christelijk, die betaalt niet op Zondag. Maar op Maandag.

Tableau!

In een naschrift voegt De Bik hieraan nog toe:

P.S. Toen de Geref. Gemeente onder het kruis te Enkhuizen aanvraag opgenomen te worden in het verband der Geref. Gemeenten, was één der voorwaarden, die gesteld werd, dat men 's Zondags niet meer met een autobus van Andijk zou komen. Hoe rijmt men dat met het optreden van Kersten te Gouda?

Een postscriptum op ons hoofdartikel vorige week.

Prof. Visschers „postscriptum”.

Onze „liedjes”. Alsmode, dat de hoogleeraar er „geene opmerking over gemaakt heeft”.

Uit „De Bazuin” neem ik onderstaand artikeltje van K. S. over:

Tot welk peil Prof. Visscher in zijn polemiek zinken kan, leert zijn „postscriptum” op het debat, dat hij met de Geref. pers heeft gevoerd. Waarover dat liep, behoeft ik niet meer te zeggen; het is reeds aangeduid door Prof. Honig, en ook door mij. De heer Prof. Dr H. Visscher wil met alle geweld, dat ik „zenuwachtig” zal zijn, dan kan hij met des te meer „recht” zijn verzekering doen, en herhalen, dat ik een „verwarden kop” heb. Ik gun hem dit professoraal genoegzaam; in Leiden is men aan zulk een levensdigen toon niet erg gewend. Maar als de heer Prof. Dr H. Visscher, die over de „liedjes” (bedoeld zijn: eventuele liturgische liederen) der Gereformeerde Kerken spreekt, ons wil doen gelooven, dat Zijn Hooggeleerde niet zenuwachtig is, dan moeten we een andere verklaring voor zijn groffheden zoeken, en dan wordt het er voor den Hoogleeraar Dr Hugo Visscher als mensch heusch niet beter op.

Als gewoonlijk citeert ook dezen keer Prof. Dr H. Visscher niets, maar valt zenuwachtiglijk uit op enkele, door hem helaas verkeerd geïnterpreteerde woorden. Het begint al dadelijk:

De moderne Prof. Lindeboom van Groningen hief een lofzang aan over de gescheiden Gereformeerde Kerken.

Dit is voor de zooveelste maal onwaar. Ten eerste had, wat Prof. Lindeboom opmerkte, absoluut geen zier met diens „modernisme” te maken; hij besprak een Gereformeerde Kerk in een bepaalde plaats in verband met een besluit, dat met de tegenstelling „orthodox — modern” niets te maken had. Deze opmerking van een hoogleeraar aan de Leidsche universiteit is precies even onlogisch, en voor de opvoeding van den fijnen zin van het volk funest, als dat een koffiehändler van gereformeerden huize zou zeggen: de moderne hoogleeraar Lindeboom vindt de koffie van Kanis & Gunnink zoo goed, drink daarom, o volk der trouwe, geen koffie van K. & G.

We lezen verder:

en de heer Schilder zingt dien lof na.

Gegeven het bovenstaande, is ook weder dit een onjuistheid. We vervolgen:

Hij kan niet inzien, hoe het lofied van dien modernen hoogleeraar de bevestiging is mijner critiek.

Een beetje meer eerbied voor de logica, professor! Want uw opmerking van daarnet draaft door op de boven reeds geconstateerde onjuistheden, en bovendien is daar nog de kwestie-Kanis & Gunnink.

Laat ons voortgaan:

Deze moderne hoogleeraar begrijpt het wel, dat deze neo-gereformeerde beweging op weg is naar zijn modernisme.

Deze „moderne” hoogleeraar begrijpt dat heelmaal niet, natuurlijk. Iemand, die het Archief voor Kerkgeschiedenis verzorgt, zoo als Prof. Lindeboom het doet, onderscheidt gewoonlijk beter en zakelijker, dan de Leidsche universiteitsprofessor het hier doet. En dan, nog eens: het had niets te maken met modernisme. Indien Prof. Dr H. Visscher niet zoo zijn luimen volgde in zijn volks-geschrift, had hij zich gewacht voor dergelijke onwetenschappelijke uitvallen. Ik gaf, toen ik in „De Reformatie” het vriendelijk oordeel van Prof. Lindeboom citeerde, precies aan, waaruit ik citeerde (Prof. Visscher, die midden tusschen de „moderne” heeren vertoef, en, mogen we hem gelooven, het verschrikkelijk vindt, als zij iets goeds van hem zeggen!!!, had het dus wel kunnen lezen) en, ter waarschuwing van zenuwachtige leden zei ik er bij, dat ik de bijzonderheden van het geval weglief. Intusschen helpt het in dit geval niet. Modernisme, aldus draaft nu het Kamerlid Prof. Visscher door. Vanwege louter kalinite. We vervolgen evenwel:

Een verstandig man zou gedacht hebben aan de spreuk: „Als de vos de passie preekt, boer! pas op je kippen”. Maar dat is het hem juist, deze mijnheer Schilder kan zich tot dat inzicht niet verheffen. Dus gaat hij pronken met deze moderne veer. Hij wandele er mede als de pauw met zijn schoone staart!

En dat is wel mooi gezegd. Doch daar niet meer van.

Het artikel vervolgt:

Daarna daagde hij mij uit tot een debat over de gezangen-kwestie met wijlen Brummelkamp.

Er zit kadans in; maar dat uitdagen is toch gefantaseerd. Ik heb wel iets anders aangeboden, cijfers, statistische. Maar daar heeft de hoogleeraar het niet over. Voorts:

Ik debatteer echter niet met afgestorven Broederen, in den Heere ontslapen. Hunne nagedachtenis is er mij te kostelijk voor.

Waren hunne onderaanscheidingen tusschen vrij opkomende en bepaalde, opgelegde gezangen het ook maar... Daarna:

Slechts dit blijkt er uit, dat de heer Schilder absoluut niets begrijpt van hetgeen waarover hij eigenlijk strijdt. Ik heb met de heele gezangen-kwestie in de gescheiden Gereformeerde Kerken niets van doen.

Den broeder behouden van zijn bederf... och, dat blijft anders altijd wenschelijk. Als men dan maar argumenten heeft. Doch lees door:

Wat mij aangaat mogen zij er alle liedjes zingen, die zij er wenschen te zingen. Het zal mij niet deren. Ik heb er geene opmerking over gemaakt.

„Ik heb er geen opmerking over gemaakt”.

We hebben het dus zeker maar gedroomd, dat er zooveel ach en wee over is geroepen. Na dezen laatste volzin houden we maar met citeren op. Want het wordt nu toch al te raar, en te apert „zelfvertering”. Geef dezen hoogleeraar, althans gedurende de eerste weken, geen koffie Kanis & Gunnink. Geef hem Koffie-Hag, die spaart de zenuwen.

Ik weet het wel, dat zoo iets verveelt. Maar het is toch goed, als ons volk weet, op welke manier in Nederland tusschen de Kerken gestookt wordt. Er is geen greintje ernst in bij sommigen. Zoo als hier een a.r. hoogleeraar over onze kerken oordeelt, zoo oordeelt Lou de Visser h.v. over Dr H. Colijn, lid van de kerk, waar men volgens onzen geachten afgevaardigde liedjes gaat zingen.

De geachte afgevaardigde ga maar door. We hebben bij ons nog wel discipline. Maar, lid der A.R. partij of niet, we houden het vol, dat zulke „polemieken” even wereldsch, en onchristelijk is, als die, waarmee docent Kersten of menig socialist de A.R. partij aanvult. Daartegen worden dan in verkiezingsdagen, ook door den Hooggeleerden Heer Prof. Dr H. Visscher, al of niet met grappen, protesten ingebracht. Maar wat onderscheidt ons, behalve dan de dierbaarheid, in een geval als dit?

„Remonstranten” en „heilige boontjes”.

De J. W. Gunst schrijft in de „Leidsche Kerkbode” over den strijd, die vroeger, heel vroeger, gevoerd is tusschen de later in één bedding saamgebrachte gereformeerden.

Een passage uit den strijd der „Gereformeerden onder het Kruis” tegen de „Chr. Afgescheidenen” vertelt:

In 't officieele geschrift, onder goedkeuring van de Synode der Kruisgemeenten, uitgekomen in '69, wordt onomwonden gezegd, dat er verschillen zijn, die den lezer van het geschrift moeten doen denken, dat er van vereeniging der beide groepen wel geen sprake zou kunnen zijn. Nochtans zijn in hetzelfde jaar de Kerken tot elkander gekomen. En dat in de commissie, die tot onderhandeling benoemd werd van de zijde der „Kruisgemeenten” de schrijver van het vrij scherpe geschrift, De N. J. Engelberts, een plaats zou nemen, had zeker van te voren wel niemand gedacht.

Toch
comm
aan
Ins
zoo
kant
geme
kunn
eens
De
niets
gezin
Uit
Syno
geno
nam
gew
le
Men
geke
practi
gelijkv
He
kend
noem
veel
beide
inhou
zwart
inbra
Er w
speeld
taseer
en tens
tische
Eer
meer
predi
oemg
houtj
elke
kome
de vo
Toe
oorde
weest
overg
gema
katie
Kerke
king
Ieder
schen
predik
verke
door P
vriend
deze ov
Er
gege
Ik
B. C.
E. J.
de Jo
bos,
uitge
den, I
blijkt
Ma
beho
uitges
Wann
komt, z
hoel wa
terugge
stillet
zweept
geheug
bezitten
weer vo
Wie zal
elkaar
daarna
criticus
te erken
te „hoog
herroepi
en het
in te ga
heid, in
offers
van wat
droef ui
In de
't li
staand
spreke
Gerefo
Kor
Vissch
Even
Nu
Kerke
togen
dorft
Ma
Kerke